

bi ne škodovala kaka variacija. Po našem mnenju je nekaj novejšega in svežejšega dejal slavni moderni romanopisec Huysmans, Zolov gojenec, toda potem uskok iz njegove cerkve v drugo (katoliško). Dvignil je srce k Bogu, iz nemirne pesniške duše mu je vzkipel tale klic: Gospod, usmili se kristjana v dvomu, brezverca, ki bi hotel verovati, dosmrtnega jetnika, ki se je ukrcał sam ponoči pod nebeškim obokom, kjer več sveti že izgubljena nada!... Ni nam dovolji artistična nagota pogana D'Annunzia. Manzoni bo ostal na veke globok psiholog s svojimi don Abbondio, fra Cristoforo in l'Innominato, dočim D'Annunzio, neki superhomo, boleha vsled hipertrofije svojega lastnega jaza, ki ga skoro edinega povsod opisuje... Mi odklanjamo obenem erotično frazeologijo in ascetično strogost..."

Prof. Nodilo se je pa po nepotrebnem ustrašil „ascetične strogosti“ v krščanski umetnosti! Kajti nemški estēt Rihard v. Kralik piše v drugi letošnji številki revije „Kul-



ŠMARNNA GORA: CERKEV IN MEŽNARIJA

tur“ pod naslovom „Museumskunst und Lebenskunst“ o ravno tej stvari: „V naših muzejih je mnogo podob, ki bi jih kak družinski oče ne mogel obesiti v svojem salonu. Ne morda samo zaradi nuditef. Tudi cerkvena umetnost pozna nuditete križanja, mučenja, spremenjenja, Adama in Evo itd. To je vse v redu, to ima pravico do obstanka že v svoji tvarini, v nalogi. Torej spada tudi to v javnost, v cerkev, in če je cerkvi že odvzeto, v muzej. Toda študij tudi največji umetnik ni določil za javnost, ampak za atelier, za lastno vajo, za učence. Rafael je poslal na primer take stvari Dürerju, da mu pokaže svojo roko... Toda razen tega so naši muzeji zelo bogati slik, ki prvotno niso bile namenjene za atelier, še manj za cerkev, tudi ne za sprejemnice gradov, hiš in vil, temuč gotovo le za chambres particulières umetnostno izobraženih mecenov; sem spadajo Danae, Ledē, Joe in podobno, gotovo tudi podobe poštenih ženā, naslikanih kot Venere, kakor so

jih naročevali dobri zakonski možje v poveličevanje umetnosti in svojih soprog, ali kakor so Rubens in druge svoje lastne žene ovekovečili. Jaz smatram to postopanje za dobro in umetniško in ne neobhodno za nemoralno. Toda zelo dvomim, da so imeli ti umetniki in njih naročevalci tako malo okusa, da bi izpostavljali slične podobe široki javnosti. To, kar spada v boudoir in zakonsko sobo, spremeni popolnoma svoj značaj kakor s stališča estetike tako tudi s stališča dostojnosti in okusa, če pride na drug prostor, ali če se razširja v stotisoč razglednicah.“

Da, vsesplošno pomanjkanje okusa! In še nekaj. Zaleglo se je sedaj že toliko „umetnikov“ in trgovcev z „umetnikami“, da si drug drugemu kruh odjedajo. Da se ohranijo na površju, je treba krepke reklame in masa ima že tako čutno svoje teženje skrbneje razvito kot smisel za estetiko. Zato potrebuje močne „umetniške“ hrane in v tolažbo vesti mnogo besed o svobodi umetniškega stvarjanja. Besed je res dosti, a odkritosrčnosti malo, po mojem mnenju tudi pri največjih gorečnikih umetniške avtonomije prav malo. Profesor Nodilo je bil odkrit, a drugi niso vedno. Kje so Lesagevi časi, ko se je še prikazoval njegov „šepasti zlodej“ Asmodi, ki je imel vse ljubezne spletke v rokah, v svoji resnični podobi, s kozjimi nogami, črnorumenim obrazom, ostro brado in ploščatim nosom? Ali ste že brali tisti zaupni razgovor, ki ga je začel Don Kleofas Leandro Perez Zambullo z Asmodijem? Čujte! Šepasti zlodej je začel:

„Sennor Don Kleofas Leandro Perez Zambullo, sedaj imate pred seboj dražestnega boga ljubezni, suverennega gospodarja src. Kaj menite o moji postavi in o moji lepoti? Kajne, poetje so izvrstni slikarji?“

„Če odkritosrčno povem,“ odgovori Don Kleofas, „moram reči, da nekoliko laskate. Ne verjamem, da ste se v tej postavi prikazali pred Psiho.“

„Seveda,“ reče zlodej; „takrat sem si izposodil postavo francoskega markija... Le pod lepo barvo ugaja pregreha...“

O srečni Lesage, hvali Boga, da si legel počivat v času, ko je bil celo tvoj Asmodi tako resnicoljuben. Sedaj je drugače. Danes veliko ljudi tako misli kot Asmodi srečnega spomina, a ne pove ti tega nihče.

Franc Bregar.

1960

**Organizacija znanstva.** Dne 24. maja je bil v prostorih „Slovenske Matice“ sestanek, na katerega je povabil predsednik dr. Fr. Ilesič vsa znanstvena društva in tudi pojedince, ki se zanimajo za znanstvo, da bi se pogovorili o organizaciji našega znanstvenega dela. Sešlo se je 13 gospodov. Zastopana so bila društva: Leonova družba (profesor dr. Gruden), Zgodovinsko društvo (prof. dr. Kovačič), društvo „Pravnik“ (dr. Majaron), Muzejsko društvo in društvo slovenskih profesorjev (prof. dr. Žmavc), društvo slovenskih pisateljev (profesor Perušek) in društvo zdravnikov

(svetnik dr. Šlajmer). Dr. Ilesič je poročal o dosedanjem stanju znanstvenega dela in o nastanku in stanju akademij drugih narodov. Pokazal je, kako so se ponekod razvile akademije nekako organično iz raznih manjših znanstvenih društev, n. pr. francoska akademija znanosti, peterburška, poljska, rusinska), drugod pa po munificenci posameznih mož (n. pr. jugoslovanska, češka, mažarska). Pri nas je mogoča organizacija le iz društev. Posamezna društva so že doslej marsikaj storila (imajo glasila, izdajajo in podpirajo znanstvene publikacije, nekatera imajo knjižnice, v malem kakor akademije), a gmotno stanje ni ugodno in gojile so se tudi le bolj nekatere stroke (zgodovinska, pravna, kulturnoliterarna). Treba bi bilo torej vse delo nekako organizirati in obenem tudi zagotoviti trdnjšo gmotno podlago. Prof. dr. P. Grošelj pravi, da je vse znanstvo brez velike svetovne zveze efemerno; tudi narodni šovinisti morajo v znanstvu rabiti tuje jezike (nemški, francoski). V domačem jeziku so mogoče le „narodno-romantične“ vede (domača zgodovina itd.). V slovenščini si more on misliti le organ za „odpadke“, ki odleže pri znanstvenem delu (znanstvena dela sama bodo strokovnjaki tudi poslej objavljali v tujih jezikih), pa morda še zgolj informativen organ. Prof. dr. Gruden omenja, da je že na III. slov. katol. shodu dr. Mantuani sprožil idejo, naj bi se vsa naša znanstvena društva združila v zvezo, da bi tako osrednji odbor dajal vsemu znanstvenemu delu nekako iniciativo in direktivo. Dr. Ilesič misli, naj bi se torej izvršila organizacija v posebnem odseku „Slovenske Maticice“. Prof. dr. A. Ušeničnik poudarja, da bi moral biti osrednji odbor, ki bi vanj pošiljala društva svoje zastopnike, vsekako nad vsemi društvi in torej ne more biti odsek in del kakega društva. Temu mnenju se pridružita tudi dr. Žmavc in dr. Majaron. Ta je predlagal, naj se osnuje zveza slovenskih znanstvenih društev z osrednjim odborom, v katerega naj posamezna društva odpošiljajo svoje zastopnike. Prof. dr. Kovačič je v imenu „Zgodovinskega društva“ pritrdil tej zvezi. Predlog je bil sprejet, in dr. Majaronu se je naročilo, da sestavi kratka pravila.

0960

#### „Društvo hrvatskih srednješolskih profesorjev“

je začelo izdajati knjige, ki so namenjene zlasti srednješolskemu dijaštvu. Društvo ima dva odseka, beletristični in komentatorski, ki mu načelujeta profesorja M. Ogrizović in Boranić; prvi bo izdajal vsako leto dve do tri zbirke novejših pisateljev, domačih in tujih, medtem ko bo drugi oskrboval izdaje domačih in tujih klasikov. Prvi zvezek je že izšel in obsega „Hrvatske pripovedače“, štirinajst karakterističnih tipov novejših hrvatske književnosti. Razen življenjepisa in slike vsakega pisatelja prinaša knjiga tudi kratko oceno njegovih del ter dva ali tri najboljše vzorca izpod njegovega peresa. Namen društvu je torej podati mladini in širjemu občinstvu vse, kar je vzcvetelo lepega na polju domače in tuje, stare in nove književnosti.

0960

**Simo Matavulj**, najboljši srbski beletrist, je dne 4. marca naglo umrl v Beogradu. Porodil se je l. 1852. v Šibeniku. Na literarno polje je vstopil l. 1883. in od tega časa ni izpustil peresa iz rok. S. Matavulj je bil eden izmed najbolj plodovitih sodobnih srbskih beletristov. Prve njegove povesti in črtice iz primorskega in črnogorskega življenja se odlikujejo po krasnih opisih. V povesti „Novo orožje“ pelje Matavulj svoje čitatelje v Hercegovino in pripoveduje zanimivo dejstvo, kako se širi novo orožje — prosveta — v tem kraju starega junaštva. V zbirki „Iz primorskega življenja“, ki jo je izdala „Matica Hrvatska“ (1891) riše Matavulj svoj rojstni kraj —

Dalmacijo. Zelo lepe so tudi povesti „Sa Jadrana“, zlasti „Kraljica“ se odlikuje po svoji umetniški ceni. V Matavuljevih povestih, kakor piše dr. Šurmin v svoji „Povjesti književnosti“, srečava se realizem z romantiko. Matavulj je realist, črpa gradivo za svoje povesti iz življenja ali pod vplivom italške, francoske, ruske in nemške književnosti tvori svoje posebne izvirne proizvode. Enako ocenjuje Matavulja tudi kritik I. Hranilović, ki trdi, da je Matavuljeva povest „Vse je v krvi“ vznikla pod vplivom Ibsenove teorije o dednosti. Četudi je bil umrl zelo plodovit, vendar njegovi spisi niso dolgočasni, ker sujeti njegovih povesti so zelo raznovrstni. Matavulj je poleg samostojnih zbirk objavil veliko svojih proizvodov v raznih srbskih in hrvaških časopisih: „Otadžbina“, „Vijenac“, „Nova Zeta“, „Kolo“, „Delo“, „Brankovo Kolo“, „Letopis“ in dr.



GIMNAZIJSKA KAPELA V LJUBLJANI

„Iz ateljea srpskih umetnika.“ Srbsko „Delo, list za nauku, književnost i društveni život“, ki izhaja v Beogradu, je začelo letos z marčevo številko prinašati pod zgornjim naslovom vrsto esejev izpod peresa dr. Božidara Nikolajevića. Namen člankom je pokazati srbskemu občinstvu njegove umetnike od najstarejših do najmlajših pri delu v ateljeru. Ker so razstave tako redke, ima občinstvo malo priložnosti seznaniti se z delom in napredkom umetnikov in zato bodo ta poročila dobro došla umetnikom in umetnostizeljnim ljudem. V prvem članku piše dr. Nikolajević o Stevi Todoroviću, nestorju srbskih umetnikov. Todorović je še edini umetnik iz Vukovega kroga, iz katerega je potekla vsa srbska književna kultura. Bil je drug Branka Radičevića, največjega srbskega pesnika, dasi nekoliko mlajši od njega, ter je pozneje postal učenec dunajske in monakovske slikarske šole. Čas njegovega umetniškega razvoja pada v dobo, ko